

Доповідь
Президента Академії правових наук України
В. Я. Тація на загальних зборах Академії,
що відбулися 21 грудня 2009 р.

У 2009 р. Академії правових наук як державній установі виповнилося 16 років. Рік, що минає, став одним із найскладніших як для України, так і для нашої Академії. Як відомо, у 2009 р. світ перебував в умовах найбільшої після Другої світової війни економічної кризи. Україна, яка поступово інтегрується у світовий правопорядок, не могла не зазнати її негативних наслідків. Значно ускладнилося фінансування освіти і науки, проведення наукових досліджень, підвищилися вимоги контролюючих органів до їх результатів і відповідної звітності.

На початку цього року Академія зіткнулася зі спробою у незаконний спосіб втрутитися у її діяльність та змінити внутрішню структуру установи. Завдяки консолідованій позиції державних діячів, провідних наукових та навчальних центрів, наукової громадськості самоврядність Академії було захищено.

Проте навіть за таких несприятливих умов ми розвиваємося, намагаємося підвищувати ефективність наукових досліджень, постійно створювати щось нове. Мені приємно повідомити, що напередодні загальних зборів відбулася важлива подія в житті Академії — вийшов із друку перший номер нового загальнонаціонального наукового видання — «Щорічника українського права», в якому віднині публікуватимуться найкращі статті у галузі держави і права академіків та членів-кореспондентів Академії правових наук України, інших провідних науковців.

Президією Академії було ухвалене рішення про розширення регіональної мережі наукових центрів Академії. Згідно з постановою від 30 червня 2009 р. у структурі Академії утворено Донецький та Західний регіональні центри Академії правових наук України.

Головою Донецького регіонального центру було обрано дійсного члена (академіка) АПрН України В. К. Мамутова. Головою Західного регіонального центру — академіка АПрН України В. Т. Нора. Обговорюється питання доцільності утворення Південного регіонального

центру. Це дасть змогу залучити до наукової співпраці більш широке коло науковців, які мешкають у інших регіонах України.

У цьому контексті необхідно також удосконалити діяльність Київського регіонального центру, створеного ще в 1994 р. На сьогодні діяльність КРЦ регулюється Положенням про Київський регіональний центр, затвердженим постановою Президії в 2005 р. Новели законодавства, що регулює організацію та здійснення наукових досліджень, вимагають відповідних змін у структурі та функціях Київського регіонального центру. Київський регіональний центр як частина апарату Президії Академії повинен брати більш активну участь у координації діяльності наукових установ Київського регіону. Треба посилювати цей напрям роботи, розробити нове положення про Центр та затвердити нову організаційну структуру. Питання створення та організації діяльності нових регіональних центрів і вдосконалення роботи Київського регіонального центру повинно стати предметом розгляду на окремому засіданні Президії.

Важливим питанням функціонування Академії стала організація проведення виборів на наявні вакансії академіків та членів-кореспондентів Академії правових наук України. Так, відповідно до рішення Президії від 30 червня 2009 р. оголошено конкурс на заміщення 27 вакансій дійсних членів (академіків) та членів-кореспондентів Академії правових наук України — а саме: 7 вакансій дійсних членів (академіків) та 20 вакансій членів-кореспондентів.

Згідно з процедурою організації та проведення виборів оголошення про проведення конкурсу опубліковано в «Юридичному віснику України» від 5–11 вересня 2009 р. № 36 та на сайті Академії.

Протягом місяця з дня опублікування оголошення про проведення конкурсу приймалися документи на осіб, які були висунуті вченими радами наукових установ і вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації та дійсними членами Академії.

Списки висунутих та зареєстрованих кандидатів були оприлюднені в газеті «Юридичний вісник України» від 21–27 листопада 2009 р. № 47 та на сайті Академії.

За цей час було подано документи на 90 осіб. Зверну вашу увагу, що це найбільші вибори з часів утворення Академії. Середній конкурс становить більш як 3 особи на місце. Кандидати на наявні вакансії академіків та членів-кореспондентів представляють усі регіони

України — Київ, Харків, Донецьк, Дніпропетровськ, Одесу, Сімферополь, Львів, Чернівці, Ужгород, Хмельницький та 33 провідних наукових і навчальних заклади. Це безумовно свідчить про високий рівень та авторитет Академії правових наук України в науковому середовищі.

У 2009 р. науково-дослідні установи Академії правових наук України проводили фундаментальні дослідження відповідно до Зведеного плану науково-дослідних робіт АПРН України за двома бюджетними програмами.

Дослідження здійснювалися за 34 фундаментальними темами, з яких 12 тем було закінчено в поточному році. Зокрема, Інститутом вивчення проблем злочинності досліджувалося 9 фундаментальних тем, Інститутом державного будівництва та місцевого самоврядування — 7, Інститутом приватного права і підприємництва — 8, Інститутом інтелектуальної власності — 7, Центром правової інформатики — 3.

Одним із важливих напрямів діяльності Академії у 2009 р. є правовий супровід Програми діяльності Кабінетом Міністрів України. У межах співробітництва з Урядом Академією проводилися дослідження з 6 наукових тем відповідно до затвердженої Урядом програми підготовки першочергових законопроектів та нормативних актів. За результатами дослідження цих тем інститути повинні були розробити необхідні для Уряду законопроекти та надати їх зацікавленим органам державної влади.

Президія в такій ситуації повинна підвищити вимоги та посилити контроль за проведенням досліджень, здійснювати контроль не лише за підсумками року, а й щоквартально та за півроку.

Починаючи з 2010 р. вимоги щодо розробки законопроектів за кожною науковою темою доцільно фіксувати в договорах, які щороку укладаються між Президією та інститутами на проведення наукових досліджень.

Останніми роками держава цілеспрямовано підвищує вимоги щодо впровадження результатів досліджень у державну та суспільну практику. Так, починаючи з цього року, всі науково-дослідні установи України, що фінансуються з державного бюджету, повинні протягом 3-х років після завершення теми відстежувати впровадження результатів фундаментальних наукових досліджень та звітувати за цими показниками перед Міністерством освіти і науки України. Контролюючі органи, зокрема Головне контрольно-ревізійне управління, приділяють цьому питанню під час перевірки особливу увагу. Від результа-

тивності цієї роботи буде залежати і фінансування установ із Державного бюджету.

Протягом 2009 р. інститути Академії брали участь у розробці, підготовці висновків, правових експертиз, зауважень і пропозицій щодо 135 проектів законів та інших нормативно-правових актів.

Крім того, академіки та члени-кореспонденти Академії правових наук України самостійно взяли безпосередню участь у розробці 130 проектів законів та інших нормативно-правових актів. Серед них слід відзначити проект нової редакції Конституції України, проекти Модельного кодексу інтелектуальної власності, нового Кримінально-процесуального кодексу, Кодексу Конституційного судочинства України, Адміністративно-процедурного кодексу України, Кодексу України про адміністративні проступки, Трудового кодексу України, нової редакції законів України «Про державну службу», «Про вищу освіту в Україні», «Про прокуратуру», проекти законів України «Про атестацію наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації», «Про систему органів досудового розслідування і статусу слідчих», «Про Національне бюро антикорупційних розслідувань України».

Особливо хочу звернути увагу на прийняття наприкінці цього року одного з найбільш важливих для правової системи актів — Закону України «Про нормативно-правові акти». Напевно, це найбагатостраждальніший проект за всі часи Незалежності. Нагадаю його історію. Перший проект був розроблений авторським колективом науковців нашої Академії ще в 1995 р. Цей проект був поданий до Верховної Ради та протягом 1996–1997 рр. неодноразово розглядався, але після проходження першого читання був знятий із подальшої роботи. У 2000 р. він знову розглядається та приймається Верховною Радою України. Але Президент наклав на нього вето, що спричинило зняття його з подальшого опрацювання. У 2006–2008 рр. кілька разів вносилися аналогічні законопроекти, але жодного разу він не був прийнятий у цілому. Нарешті у 2009 р. Верховна Рада України дійшла консенсусу з цього питання та проголосувала за його прийняття. Але внаслідок того, що він не був досі опублікований, Закон не набув чинності. У його розробці на різних стадіях брали активну участь академіки М. І. Панов, М. В. Цвік та О. В. Петришин.

Проте, як показує практика, переважна більшість законопроектів розробляється нашими установами за прямим дорученням органів державної влади. Інститути та члени Академії повинні зайняти в цьо-

му питанні більш активну позицію — самостійно, за власною ініціативою розробляти необхідні для країни законопроекти та пропонувати їх державі, здійснювати консультативно-правовий супровід, брати участь у роботі консультативних та дорадчих органів, вимагати їх прийняття.

У цьому питанні нам заважає відсутність чітких механізмів співпраці з органами державної влади, яка б унеможливила прийняття нормативно-правових актів, які не мають наукового обґрунтування. На жаль, до сьогодні органи державної влади не надто прислухалися до наших пропозицій.

Одним із статутних завдань Академії є виконання замовлень центральних органів державної влади стосовно розроблення засад наукової та правової політики, вивчення й узагальнення механізмів реалізації законодавчих актів, підготовка практичних рекомендацій щодо вдосконалення їх діяльності.

Протягом 2009 р. для центральних органів державної влади було підготовлено 118 наукових висновків, пропозицій, рекомендацій та експертиз.

Установи Академії досить плідно співпрацюють із Президентом України, Верховною Радою України, її комітетами, Кабінетом Міністрів України, органами судової влади, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права, Міністерством юстиції України, Міністерством освіти і науки України, іншими міністерствами та центральними органами державної влади.

Важливою подією у співпраці Академії з органами державної влади, розширенні тематики наукових досліджень є утворення у складі відділення державно-правових наук і міжнародного права секції державно-правових проблем національної безпеки. Рішенням Президії Академії передувала широка науково-практична дискусія на рівні Ради національної безпеки і оборони, профільних комітетів Верховної Ради України, Служби безпеки України, результати якої були схвалені Президентом та Урядом України. Активну участь в організації цієї роботи й опрацюванні шляхів розвитку правової науки в галузі безпеки взяли вчені Інституту вивчення проблем злочинності Академії (директор — В. І. Борисов), Інституту дослідження проблем державної безпеки (директор — В. Г. Пилипчук) та створеної ними спільної лабораторії

протидії злочинам у сфері державної безпеки (науковий керівник — доктор юридичних наук, професор В. Я. Настюк).

Академія тісно співпрацює не лише з центральними органами державної влади, а й із місцевими та органами місцевого самоврядування. У цілому за звітний період на замовлення регіонів було проведено 138 наукових досліджень, за якими надані експертні висновки, пропозиції та зауваження тощо. Зокрема, Науково-дослідним інститутом державного будівництва та місцевого самоврядування — 20, Науково-дослідним інститутом інтелектуальної власності — 45, Науково-дослідним центром правової інформатики — 73.

Академія правових наук України у 2009 р. повністю виконала план результативних показників з випуску друкованої продукції. Загалом члени Академії правових наук України та науковці її структурних підрозділів у 2009 р. опублікували 1154 одиниці друкованої продукції, підготовленої як одноособово, так і у співавторстві, загальним обсягом понад 1 672,25 друк. арк., з яких: 40 монографій, 19 підручників, 30 навчальних та практичних посібників, 12 брошур та словників, 28 науково-практичних коментарів законодавства, 23 збірники наукових праць, 23 аналітичних матеріали, понад 900 наукових статей та тез наукових доповідей.

Як уже зазначалося, у 2009 р. вийшов з друку перший номер нового загальнонаціонального наукового видання — «Щорічника українського права». «Щорічник» має за мету стати своєрідним орієнтиром у царині різноманітної наукової інформації, що вже була надрукована у вітчизняних та зарубіжних виданнях протягом попереднього року. Сьогодні в Україні видається більш як 100 юридичних наукових видань, визнаних ВАК України, в яких публікуються тисячі наукових статей, у зв'язку із чим виникає необхідність виявити серед них найбільш значущі для теорії та практики державотворення. Тому доцільним є опублікування наукових праць, у яких висвітлені найбільш фундаментальні та пріоритетні проблеми правознавства за певний період, в окремому науковому виданні.

Відбір наукових статей до друку здійснюють відділення Академії, які рекомендують по п'ять найбільш значущих наукових праць за поточний рік. У першому номері «Щорічника» представлені наукові статті, які можуть, на думку редколегії, якнайкраще висвітлити основні тенденції та концепції сучасної юридичної науки, основні шляхи її розвитку.

У багатогранній видавничій діяльності, яку здійснює Академія, помітне місце посідає видавництво «Право». Це одне з небагатьох в Україні видавництв, що спеціалізується на випуску лише юридичної літератури. Серед книг, що вийшли друком у 2009 р. — 67 різноманітних видань, зокрема, 28 монографій, 10 підручників та навчальних посібників, 13 нормативно-законодавчих документів та кодексів, 3 перевидання, 10 періодичних видань, загальним обсягом — 980 друк. арк.

Видавництво постійно збільшує асортимент та кількість друкованої продукції. На сьогодні воно одночасно реалізує понад 100 найменувань різноманітних юридичних видань.

Протягом 2009–2010 рр. відповідно до рішення ВАК України здійснюється перереєстрація всіх фахових видань. Усі наукові установи та Президія Академії є засновниками фахових правових видань.

Видання Інституту приватного права і підприємництва, Інституту інтелектуальної власності, Центру правової інформатики та Інституту фінансового права пройшли перереєстрацію та включені до оновленого переліку фахових видань з юридичних наук.

В установах Академії правових наук України успішно функціонує аспірантура, головною метою якої є підготовка власних наукових кадрів для роботи в установах Академії. Станом на 2009 р. підготовка наукових кадрів у аспірантурі здійснювалася в усіх наукових установах Академії правових наук України, крім Центру правової інформатики.

У 2009 р. в аспірантурі інститутів АПрН України за рахунок коштів Державного бюджету навчалася 14 осіб. У поточному році навчання в аспірантурі завершили 6 аспірантів.

Хочу підкреслити позитивний досвід організації роботи з підготовки наукових кадрів у Науково-дослідному інституті приватного права і підприємництва (директор — О. Д. Крупчан), в якому створена та плідно працює спеціалізована вчена рада із захисту дисертацій, яку очолює академік В. В. Луць. До її складу входять 9 докторів наук з цивільного права, що дозволяє на високому фаховому рівні проводити атестацію наукових кадрів. Протягом минулого року в раді відбулося 14 захистів кандидатських дисертацій.

Академія активно співпрацює з міжнародною науковою спільнотою шляхом проведення спільних наукових досліджень, запрошення для участі в наукових заходах іноземних учених, взяття участі вітчизняними науковцями в закордонних наукових конференціях тощо, співпраці та обміну інформацією з міжнародними та іноземними структурами.

Академія та її інститути підтримують творчі зв'язки з науковими установами та вищими навчальними закладами Російської Федерації, Республіки Білорусь, США, Німеччини, Великої Британії, Північної Ірландії, Італії, Угорщини, Польщі.

Розвиваються відносини з міжнародними організаціями, зокрема: Міжнародною організацією спеціалістів інновації, Представництвом Організації Об'єднаних Націй в Україні, Координатором проектів ОБСЄ в Україні, Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, Міжпарламентською Асамблеєю держав — учасниць СНД, структурою Європейського Союзу та Ради Європи.

Член-кореспондент Академії М. В. Буроменський у цьому році виконував обов'язки судді від України в Європейському суді з прав людини.

Проте потенціал міжнародної співпраці ще далекий від вичерпання. Україна все більше інтегрується у світовий правопорядок, а тому наукові установи також повинні встановлювати постійні зв'язки з провідними науковими та навчальними закладами інших держав, міжнародними організаціями.

У складних умовах сьогодення особливого значення набувають питання фінансування Академії правових наук України. Академія не може виконувати важливі державні завдання, не маючи міцної фінансової бази, а тому Президія постійно приділяє увагу розширенню державного фінансування Академії.

Академія правових наук України значну увагу приділяє пошуку позабюджетних джерел фінансування. Наукові установи Академії шляхом укладання господарських договорів на виконання наукових досліджень, проведення експертиз тощо надають послуги наукового та юридичного характеру зацікавленим державним та недержавним організаціям. У цій роботі намітилися позитивні зрушення.

Так, у звітному періоді установи Академії уклали господарські договори на загальну суму майже 2,5 млн грн. Це більше ніж на 1 млн грн порівняно з минулим роком. Зокрема, Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності додатково отримав 1,5 млн грн, Науково-дослідний центр правової інформатики — 494 тис. грн, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва — 343 тис. грн, Інститут вивчення проблем злочинності — 110 тис. грн, Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування — 90 тис. грн.

Як і в минулому році, лідером у цій роботі є Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності (директор — О. П. Орлюк). В Інституті створено окремий підрозділ — Центр експертних досліджень, у якому зараз працюють 10 атестованих експертів, внесених до Реєстру судових експертів, що ведеться Міністерством юстиції України, 3 фахівці з оцінки, сертифікованих Фондом державного майна, та 3 патентних повірені, внесені до Державного реєстру патентних повірених, що ведеться Міністерством освіти і науки України. Результатом цієї цілеспрямованої діяльності є постійне зростання позабюджетного фінансування, підвищення матеріальної бази Інституту та його співробітників.

Інші наукові установи Академії мають перейняти цей позитивний досвід. Ми не повинні розраховувати лише на державу як основного замовника наукової продукції.

Президія та інститути ведуть постійну роботу щодо поліпшення матеріальної бази Академії, створення належних умов проведення наукових досліджень. Протягом останніх років є позитивні зрушення у вирішенні головної проблеми — розташуванні установ Академії у належних за площею та якістю приміщеннях. Так, за сприяння харківської міської влади та Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого вирішена проблема приміщень для Інституту державного будівництва та місцевого самоврядування та Інституту вивчення проблем злочинності.

Інститут державного будівництва та місцевого самоврядування розміщується у 4-поверховому будинку, який знаходиться на балансі Інституту, в центрі міста за адресою: вул. Чернишевська, 80. Інститут вклав чималі кошти у його реконструкцію (загалом понад 300 тис. грн). Відреставровано фасад будинку, який є пам'яткою архітектури, проведено капітальний ремонт на 2-му та 4-му поверхах, збудовано комфортабельний конференц-зал, бібліотеку, облаштовано кабінети співробітників, замінено всі вікна та двері.

Інститут вивчення проблем злочинності також займає окремий 4-поверховий будинок по вул. Пушкінській, 49, на праві довгострокової оренди. У будинку проведено ремонт та створено всі необхідні умови для продуктивної праці.

Складнішою є ситуація з цих питань у Києві. Київський регіональний центр орендує приміщення у Київської міської адміністрації. Цього року укладено договір на довгострокову оренду, здійснюється капітальний ремонт приміщення (В. П. Тихий).

Вирішено питання розташування Інституту інтелектуальної власності, який на праві довгострокової оренди займає приміщення за адресою: вул. Тимірязівська, 66/3 (приміщення належать НАН України). За рахунок Інституту проведено необхідний ремонт усього приміщення, побудовано бібліотеку та зал засідань ученої ради.

Інститут приватного права та підприємництва має договір довгострокової оренди на 25 років, за яким сплачує лише комунальні платежі. Найбільш складною є ситуація з розташуванням Центру правової інформатики, який не має власних приміщень та чітких перспектив щодо довгострокової оренди.

Стратегічним завданням як керівництва Академії, так і керівництва інститутів є вирішення проблеми приміщень наших установ, в ідеальному випадку — набуття права власності на приміщення.

Важливим завданням на 2010 р. є проведення роботи щодо вдосконалення нашого основного нормативного документа — Статуту Академії.

Нагадаю, що чинна редакція Статуту була затверджена постановою Кабінету Міністрів України у 2000 р. За цей час до Статуту чотири рази вносилися зміни та доповнення. Усі вони мали дещо фрагментарний характер і врегульовували питання, яких вимагало поточне життя. Два рази загальні збори затверджували зміни та доповнення, які за різних обставин до цього часу не затверджені Кабінетом Міністрів України.

Враховуючи ці обставини, Президія сьогодні прийняла рішення утворити робочу групу з розробки системних змін та доповнень до Статуту Академії. Завдання, яке поставлено перед групою, — надати в червні на засідання Президії проект змін та доповнень. Запрошую всіх академіків та членів-кореспондентів узяти активну участь у доопрацюванні Статуту, надати робочій групі свої пропозиції та зауваження.

За значний особистий внесок у розвиток юридичної науки, підготовку висококваліфікованих юристів, багаторічну плідну наукову й педагогічну діяльність науковці Академії в 2009 р. одержали високу державну оцінку й були відзначені численними державними, урядовими нагородами, відомчими відзнаками та преміями: Орденом князя Ярослава Мудрого III ступеня нагороджений — академік Ю. С. Шемшученко; Орденом «За заслуги» I ступеня нагороджений член-кореспондент В. Б. Авер'янов; Орденом «За заслуги» III ступеня були нагороджені академік І. А. Тимченко, член-кореспондент В. П. Нагре-

бельний; Орденом княгині Ольги III ступеня була нагороджена академік Н. С. Кузнєцова; звання Заслуженого діяча науки і техніки України було присвоєно академіку Ю. В. Бауліну, членам-кореспондентам Є. Б. Кубку, О. М. Литваку, І. В. Спасибо-Фатєєвій, М. В. Шульзі, Н. М. Хуторян; звання Заслуженого юриста України було присвоєно членам-кореспондентам О. В. Дзері, О. П. Коцюбі, В. С. Щербині; Почесною Грамотою Верховної Ради України були нагороджені — академіки Ю. П. Битяк, О. М. Костенко, Н. Р. Малишева, В. І. Семчик, член-кореспондент О. Н. Ярмиш.

Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України була нагороджена член-кореспондент Н. М. Оніщенко; Подякою Прем'єр-міністра України були нагороджені члени-кореспонденти О. Д. Крупчан, В. О. Рум'янцев; Лауреатами Премії імені Ярослава Мудрого у 2009 р. стали: академіки — Я. М. Шевченко, В. П. Тихий, В. І. Семчик, А. П. Гетьман, О. О. Погрібний, В. І. Андрейцев, член-кореспондент — М. В. Шульга.

У зв'язку з тим, що у 2010 р. закінчується дія Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2005–2010 роки, постає проблема визначення пріоритетних напрямів розвитку правової науки на наступні 5 років. Відділення та інститути вже зараз повинні розпочати роботу щодо розробки нового документа та впродовж першої половини 2010 р. здійснити моніторинг наукових досліджень, які проводяться в Україні, сформулювати свої пропозиції, залучити до їх обговорення провідні наукові та навчальні заклади.

Під час розробки Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 роки необхідно врахувати загальнодержавні пріоритети розвитку науки і техніки. Національною академією наук України за участю галузевих академій наук було розроблено та затверджено Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2009–2013 роки. Уперше за ініціативою Академії правових наук України їх невід'ємною складовою визначена і державно-правова тематика.

Важливість врахування загальнодержавних пріоритетів НАН України пояснюється також тим, що відповідність тематики наукових досліджень Основним науковим напрямом та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2009–2013 роки є одним із критеріїв надання пози-

тивного висновку Експертної ради з питань оцінювання тем фундаментальних науково-дослідних робіт, без якого жодна тема не отримує державного фінансування.

Соціально-економічна криза, яку переживає Україна, призвела до розвитку багатьох інших негативних явищ у державному та суспільному житті — значного падіння промислового виробництва, зростання інфляції та безробіття тощо. Так, за даними Мінстату, цього року майже на 10 % збільшився загальний рівень злочинності в Україні та на 20 % кількість постраждалих від злочинів. Держава не може подолати такі негативні явища, як корупція й організована злочинність. Високим залишається рівень рейдерського захоплення підприємств. Усе це заважає стабільному розвитку держави, залученню інвестицій, подоланню наслідків соціально-економічної кризи.

Завданням Академії є розробка правових засобів та механізмів боротьби зі злочинністю, вдосконалення цивільного та господарського законодавства, завершення роботи над новим Кримінально-процесуальним кодексом, забезпечення правоохоронних органів сучасними криміналістичними засобами, наукове супроводження судової реформи.

Сьогодні стає очевидним, що після закінчення світової рецесії та економічної кризи в Україні постане проблема економічного розвитку та суттєвої перебудови економіки. Місце України у світовому економічному розподілі праці повністю залежатиме від успішності переходу вітчизняної економіки на нову модель інноваційного розвитку. Всі розвинуті країни світу будують держави нової формації, основу яких складає інноваційна економіка, або економіка знань. Нові розробки, нові винаходи та ноу-хау в такій економіці стають найбільшою цінністю. Україна має величезний інноваційний потенціал у багатьох галузях економіки — літако- та суднобудуванні, космічній та оборонній промисловості, медицині тощо.

Водночас питання формування такої економіки, її правове регулювання є майже недослідженим у вітчизняній науці. Академія правових наук розглядає цю тематику як одну з найбільш пріоритетних. Ще в 2006 р. ми провели велику Всеукраїнську конференцію «Інноваційний розвиток України: наукове, економічне та правове забезпечення», на якій було розроблено багато практичних рекомендацій щодо реформування вітчизняної економіки, які, на жаль, майже не реалізовані. Зокрема, було підтримано ідею утворення Інституту правового забезпе-

чення інноваційного розвитку України, основним завданням якого є розробка концепції та програми побудови в Україні нової економічної системи, всього комплексу заходів правового регулювання інноваційних відносин. Настав час повернутися до цієї ідеї.

Світова економічна криза показала, що ринкові механізми саморегуляції не завжди є дієвими. Держава має бути основним гарантом узгодженого та динамічного розвитку суспільства, а право — нормативною основою цього процесу.

Більш складні наслідки соціально-економічної кризи в Україні порівняно з іншими державами багато в чому пояснюються тим невизначеним становищем, в якому опинилася держава після зміни Конституції у 2004 р. Практика діяльності органів державної влади за цей час показала необхідність удосконалення Конституції, завершення конституційної реформи, суттєвої перебудови місцевих органів влади.

Академія правових наук України покликана брати найактивнішу участь у науковому супроводженні конституційної реформи. Це стосується як розробки самої Конституції, так і багатьох законів, на необхідність прийняття яких указує Основний Закон. Важливою проблемою правової науки є розробка ефективних механізмів захисту Конституції. Наукові установи повинні запропонувати наукові дослідження, які б вирішували актуальні проблеми державно-правового життя, мали прикладний характер, результатом яких стануть необхідні державі законодавчі акти, програми, концепції тощо.

Пріоритетним напрямом розвитку правової державності залишаються гарантування та захист конституційних прав і свобод, утвердження принципу пріоритету прав людини в діяльності органів державної влади. Аналіз ситуації у царині захисту прав людини дозволяє зробити невтішний висновок, що значна частина проголошених у Конституції прав не знайшла правових механізмів реалізації, багато законодавчих актів, які необхідні для здійснення конституційних норм, досі не прийнято, а практика реалізації деяких законів показала необхідність їх суттєвої корекції. Реалізація деяких новел законодавства по суті призводить до порушення фундаментальних громадянських прав людини.

Так, не виправдало себе в сучасних умовах України запровадження пропорційної виборчої системи. Замість зміцнення демократичного підґрунтя влади ми отримали майже повну ізоляцію влади від народу. Необхідно повертатися до більш адекватної змішаної або мажоритар-

ної системи виборів. На місцевому рівні пропорційна система виборів фактично обмежує вільну реалізацію виборчого права громадян та конституційно проголошене право територіальних громад на самостійне вирішення питань місцевого значення.

Залишається відкритим до цього часу питання про належне нормативне забезпечення права на ініціювання референдуму та вирішення загальнодержавних питань за допомогою цього інституту безпосередньої демократії. Закон Української РСР «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 03.07.1991 р. є застарілим та не відповідає Конституції України.

Важливим є усвідомлення того, що конституційна політика в галузі прав людини повинна мати плановий, системний та, що не менш важливо, науково обґрунтований характер.

Детальний звіт (обсягом понад 200 сторінок) надіслано до Кабінету Міністрів України, Адміністрації Президента України, Міністерства освіти і науки України та інших установ.